

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми: «**ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У
МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ**»

Виконала: здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
групи DO1-M20z,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньо-професійною програмою
Дошкільна освіта
(заочна форма навчання)
Косик Марія-Аліна Дмитрівна

Керівник: **Гордійчук М.С.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент: **Мартіна О.В.**,
кандидат філологічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН У ДОШКІЛЬНИКІВ.....	6
1.1. Зміст поняття “гендер” у різноманітних наукових підходах.....	6
1.2. Гендерний підхід у соціальному вихованні дітей: історико-педагогічний аспект.....	14
1.3. Вікові особливості розвитку гендерної свідомості дітей дошкільного віку.....	21
РОЗДІЛ II. ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	26
2.1. Чинники формування гендерних відносин у дітей молодшого дошкільного віку.....	26
2.2. Специфіка реалізації гендерного підходу у вихованні дошкільників спрямованого на оволодіння хлопчиками і дівчатками статево-рольової поведінки і гендерної культури взаємин.....	33
2.3. Вплив вихователя на творчі ігри молодших дошкільників у контексті формування гендерних відносин.....	49
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	58

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні суспільно-політичні зміни в Україні сприяють розвитку національної освіти та виховання підростаючого покоління. Але, водночас, слід констатувати, що соціалізація сучасних дітей відбувається у досить складних умовах. Найбільші проблеми виникають у галузі гендерного виховання та соціалізації особистості. З одного боку, суспільство в особі школи, сім'ї, державних органів намагається зробити все можливе, щоб виховати в дітях повагу до протилежної статі, сформувати якості, необхідні у майбутньому сімейному житті, дати знання, які визначають психосексуальну культуру людини. З іншого боку, практично необмежений доступ дітей до найгірших зразків масової культури, недостатній рівень відповідної підготовки вчителів та батьків суттєво знижують зусилля суспільства у цьому напрямку. А відтак, закономірно, що у такій ситуації необхідним є пошук нових рішень у сфері гендерного виховання дітей.

Специфічні риси виховання дівчаток і хлопчиків завжди були в центрі уваги психолого-педагогічної теорії та практики, оскільки уявлення про «жіноче» і «чоловіче» в сім'ї і суспільстві опосередковує ментальність кожного народу. Норми поведінки, виконання чоловіками і жінками певних сімейних і соціальних ролей не тільки виявляють рівень суспільної демократії, а й зумовлюють зміст і характер гендерного виховання дітей. У сучасній педагогічній науці проблема гендеру вивчена ще недостатньо. Відсутність повноцінного гендерного виховання і гендерної просвіти не лише призводить до відхилень у формуванні особистості, поведінкових порушень, виникнення труднощів у процесі соціалізації, але, інколи, є наслідком виникнення серйозних психічних розладів. Не випадково в останні роки гендерна тематика у психолого-педагогічній науці набуває все більшої актуальності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Актуальні питання гендерної проблематики досліджувалися в працях С.Г.Айвазової, В.П.Агєєвої,

І.А.Жерьобкіної, І.Д.Зверєвої, О.Б.Кізь, Н.В.Лавриченко, Г.М.Лактіонової, Л.І.Міщик, Л.О.Смоляр, С.Ф.Хрисанової, у тому числі, проблеми гендерної політики в сфері освіти – Л.В.Гонюкова, Н.В.Грицяк, Л.С.Кобелянської, Т.М.Мельник, Н.Д.Чухим та ін. У сучасній українській педагогіці гендерну проблематику ґрунтовно досліджують В.Кравець, І.Мунтян, О.Цокур; особливості гендерної соціалізації дошкільників та молодших школярів вивчають Т.Говорун, О.Кікінеджи; підлітків С.Вихор, В.Москаленко.

Значну увагу аналізу ролі гендерних стереотипів у суспільстві приділяють дослідники В.Г. Романова, В.В. Москаленко, Т.І. Юферова, В.Ф.Петренко. У результаті засвоєння гендерних стереотипів, гендерних ролей, гендерних установок та інших елементів гендерної культури відбувається статево-рольова соціалізація індивідів.

Процес гендерної соціалізації та його особливості є об'єктами наукових досліджень Т.В. Говорун, І.С.Клецини, Н.В. Лавріненко, П.П. Горностай, В.Є. Сорочинської, О.В.Петрунько, Б. Кіма, В. Поплужного та ін. [5]. Останні дисертаційні дослідження С.Т.Вихор, Л.Г.Харченко безпосередньо стосуються проблематики гендерного виховання молоді.

Зауважимо, що певні освітні аспекти гендеру в Україні, зокрема ті, що стосуються виховання в дошкільних закладах, потребують глибшого та повнішого висвітлення.

Зважаючи на актуальність проблеми, була обрана тема магістерського дослідження: **“Формування гендерної культури спілкування у молодших дошкільників”**.

Об'єкт дослідження: процес формування гендерної культури спілкування у молодших дошкільників.

Предмет дослідження: ефективні методи та прийоми формування гендерної культури спілкування у молодших дошкільників.

Мета дослідження полягає у вивченні та теоретичному обґрунтуванні проблеми формування гендерної культури спілкування у молодших дошкільників.

Завдання дослідження:

- аналіз різноманітної наукової літератури з проблеми дослідження;
- вивчення методичної документації;
- проаналізувати різноманітні наукові підходи до проблеми дослідження;
- проаналізувати історико-педагогічні дослідження з проблем гендерного виховання підростаючого покоління;
- охарактеризувати основні ідеї вітчизняних та зарубіжних вчених про гендерний підхід у педагогіці;
- висвітлити особливості формування та розвитку гендерної самосвідомості дітей дошкільного віку в умовах дошкільних навчальних закладів;
- обґрунтувати особливості здійснення гендерного виховання в ході реалізації основної мети виховання – всебічного і гармонійного розвитку особистості;
- підвести підсумки дослідження.

ВИСНОВКИ

Проблеми гендерного виховання дітей мають достатнє висвітлення у педагогічній літературі різних часів, хоч, як зазначалося раніше, така термінологія не вживалася до початку 90-х років ХХ ст. Обґрунтування теорії гендерної рівності та гендерного виховання дітей знайшли вияв у розвитку ідей про право жінок на освіту, спільне навчання хлопчиків та дівчаток, урахування статевих відмінностей у освітньо-виховному процесі, соціальну рівність представників обох статей.

З метою ефективності розпочинати статеve виховання слід з раннього дитинства. Інформацію на дитячі питання про статі слід надавати своєчасно, виходячи з індивідуальних та вікових особливостей кожної дитини. Надана інформація має бути правдивою, не формувати в дитини хибних знань чи ставлень, особливо якщо це стосується статі й статевих відносин. Статеve виховання дошкільників має орієнтуватися на те, щоб сьогodнішні малюки, ставши дорослими, змогли створити щасливу гармонійну родину. Одна з найважливіших умов реалізації цієї мети – подолання розрізненості хлопчиків та дівчаток у дошкільні роки, формування у них дружніх стосунків, культури спілкування, поваги одне до одного.

Крім сім'ї на особливості гендерної соціалізації впливають багато інших офіційних та неформальних інституцій. Велике значення для гендерного розвитку дитини має дошкільний навчальний заклад. Залежно від того, які цінності прищеплюють дитині педагоги, формуються ті чи інші гендерні ролі, гендерні сценарії чи інші моделі гендерної поведінки або стосунків статей. Вихователь дошкільного навчального закладу повинен оволодіти умінням надавати дітям чітку правдиву інформацію у відповідь на їх зацікавленість статевою інформацією, звісно, у допустимому контексті, з урахуванням вікових та особистісних рис кожної дитини. При відсутності достатньої інформації у дошкільників можуть виникнути помилкові статеві уявлення. Якщо їх не скоригувати, є ризик виникнення відхилень у майбутньому дорослому статевому житті. Не повинно бути розбіжностей між суспільним

та родинним статевим вихованням. Відповіді на запитання дітей мають бути приблизно однакові, ні в якому разі не суперечити одна одній. Для цього потрібні співбесіди вихователів дошкільних навчальних закладів з батьками дітей молодшого дошкільного віку як із загальних проблем виховання, так і з гендерного виховання.

У процесі гри вихователь організовує з дітьми спілкування, спрямоване на формування прогресивних для даного вікового періоду ігрових дій. Роль вихователя в грі буває різною: він може бути прямим учасником гри, порадником, помічником, але у всіх випадках вихователь, уважно ставлячись до задумів і прагнень дітей, не повинен пригнічувати їх ініціативу і самостійність. Ігри дають можливість організувати більш широкі соціальні відносини між дошкільниками, дошкільником і вихователем. У процесі спілкування відбувається засвоєння реальних правил статево-рольової поведінки, моральних норм і взаємин статей; формується уявлення дітей про сімейні статеві ролі, про внутрішньо-сімейні відносини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Арутюнова Л.А. Пути и средства воспитания мальчиков и девочек в семье / Л.А.Арутюнова. Москва, 1988. 124 с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. ред. та упоряд. О.Л.Кононко. Київ: Світич, 2008. 430 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. *Дошкільне виховання*. 1999. №1. С.6-19.
4. Бендас Т.В. Гендерная психология / Т.В.Бендас. СПб.: Питер, 2006. 431 с.
5. Говорун Т.В., Кікінеджи О.М. Гендерна психологія: Навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.
6. Горностай П.П. Основи теорії гендеру: Навч. посіб. Київ: К.І.С., 2004. 160 с.
7. Городнова Н. Гендерний розвиток особистості. *Психолог. Бібліотека*. 2008. №3. С.124.
8. Енциклопедія освіти / під ред. В.Г. Кременя. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
9. Жуковская Р.И. Игра и ее педагогическое значение / Р.И.Жуковская. Москва: Педагогика, 1975. 168 с.
10. Зелінська Т. М. Амбівалентність батьківської гендерної ролі. *Початкова школа*. 2003. №3. С.47–48.
11. Іванова І. В. Становлення гендерного підходу. Київ: Либідь, 2003. 307 с.
12. Іванченко С. Багатовимірна модель гендера / Світлана Іванченко. *Соціальна психологія*. 2007. №4. С.157-173.
13. Каган В.Е. Воспитателю о сексологии. / В.Е.Каган. Москва: Педагогіка, 1991. 112 с.
14. Каменская Е.Н. Гендерный подход в педагогике: дис. ... док. пед. наук: 13.00.01 / Е.Н.Каменская. Москва, 2007. 385 с.
15. Кікінеджи О.П. Чи підвладна психологія дошкільника гендерним (статевим) стереотипам. *Дошкільне виховання*. 2015. №1. С. 27-34.

- 16.Кікінеджи О.М., Кізь О.Б. Формування гендерної культури молоді: науково-методичні матеріали до тренінгової програми. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. №8. С.64-67.
- 17.Кікінежди О. Гендерне виховання змалку /Оксана Кікінежди. *Дошкільне виховання*. 2006. № 2. С. 3-6.
- 18.Кленина И.С. Гендерная социализация: Учебное пособие./ И.С.Кленина – СПб.: РГПУ, 1998.
- 19.Кравець В.П. Гендерна педагогіка. Навчальний посібник./ В.П.Кравець. Тернопіль: Джура, 2003. 416 с.
- 20.Макаренко А.С. Книга для батьків. Київ: Радянська школа, 1980. С.183.
- 21.Меджерицкая Д.В. Воспитателю о детской игре: [пособие для воспитателя детского сада] / Д.В.Меджерицкая. Москва, 1982. 221 с.
- 22.Мезеря И.В. Культура отношений полов и воспитание личности семьянина. Луганск: Альма-матер, 2003. 304 с.
- 23.Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / Наук.кер.та заг.ред. О.Л.Кононко. 2-ге вид., випр. Київ: Світоч, 2009. 208 с.
- 24.Михайленко Н.Я. Организация сюжетной игры в детском саду / Н.Я. Михайленко, Н.А.Короткова. Москва, 1997. 127 с.
- 25.Москаленко В.В., Романова В.Г. Особливості статевої соціалізації в умовах трансформації суспільства. *Соціальна психологія*. 2003. №1. С.107-115.
- 26.Мудрик А.В. Про статево-рольової (гендерну) підході у соціальному вихованні/ А.В.Мудрик. *Виховна робота в школі*. 2003. №5. С.15 - 19.
- 27.Мудрик А. О полоролевом (гендерном) подходе в социальном воспитании / А.Мудрик. *Народное образование*. 2007. № 5. С.175-181.
- 28.Олійник Л.М. Статеве виховання у дошкільних закладах та початковій школі: навчально-методичний посібник. Миколаїв: МОІППО, 2011. 128 с.

- 29.Хрестоматия по курсу «Основы гендерных исследований» / отв. ред. Воронина О.А. Москва: Изд-во «Московского центра гендерных исследований», 2000 396 с.
- 30.Цокур О.С. Основи гендерного виховання / О.С.Цокур, І.В.Іванова // Гендерний розвиток у суспільстві. Київ: ПЦ "Фоліант", 2005. 351 с.
- 31.Чекалина А.А. О влиянии родительских установок на формирование гендерной идентичности ребенка. *Мир психологи*. 2004. №2. С.106-113.
- 32.Шаранова С. Гендер. Образование. Мобильность /С.Шаранова. *Высшее образование в России*. 2002. №6. С.130-134.
- 33.Эльконин Д.Б. Ролевая игра – ведущий тип деятельности детей дошкольного возраста. *Детская психология: [уч. пособ. для студ. высш. учеб. заведений]* / Д.Б.Эльконин. Москва: Издательский центр «Академия», 2006. 229 с.
- 34.Юдашина Н.И. П.П. Блонский о сексуальном развитии ребенка / Н.И. Юдашина. *Педагогика*. 2011. №8. С.67-72.
- 35.Яшник С.В. Гендерний підхід у вихованні: [метод.реком.] / С.В.Яшник. Київ: НАУ, 2008. 32 с.